

El jaciment de la Plaça Major de Castellar del Vallès (Vallès Occidental): L'assentament del neolític, el canal de l'edat del ferro i el vilatge de l'antiguitat Tardana

JORDI ROIG BUXÓ¹, JOAN-MANUEL COLL RIERA²

1. SITUACIÓ I DESCRIPCIÓ DEL JACIMENT

El jaciment de la plaça Major de Castellar del Vallès (Vallès Occidental) es troba situat al centre del nucli històric del poble. En aquest indret és on es desenvolupa per part de l'Ajuntament de Castellar del Vallès un projecte de remodelació urbanística integral de la plaça, amb la construcció d'un aparcament subterrani. És concretament en aquest espai de l'aparcament on es va fer la intervenció arqueològica preventiva de 2005 (Roig, Coll, 2007a i 2008).³ Aquesta àrea està delimitada per la carretera de Sentmenat a l'est, el passeig de la plaça Major al nord, el carrer Torras (amb l'edifici del mercat municipal i l'auditori) a l'oest, i el carrer Colom al sud (Vegeu el plànol de situació).

Tota aquesta zona de la plaça Major de Castellar del Vallès esdevenia un indret d'expectativa arqueològica, d'una banda pel fet d'estar ubicada en el centre històric de la vila, i d'altra banda, per la presència de restes arqueològiques d'època prehistòrica i d'època romana tardana i visigòtica localitzades a l'indret dels horts de Can Torras, a tocar de la plaça Major.

En aquest indret dels horts de Can Torras s'hi va fer una intervenció arqueològica l'any 2003 amb motiu de l'inici del projecte de remodelació de la plaça Major, que va permetre localitzar aquestes restes i constatar-hi l'existència d'un important i extens jaciment arqueològic, amb una ocupació d'època prehistòrica (Neolític) i especialment

1. Arqueòleg. Director de la intervenció arqueològica a la Plaça Major (Arrago).

2. Arqueòleg. Director de la intervenció arqueològica a la Plaça Major (Arrago).

3. Aquesta intervenció arqueològica es va dur a terme entre els mesos d'abril i desembre de 2005 per part de l'empresa d'arqueologia Arrago, SL, sota la direcció de Jordi Roig i Joan-Manuel Coll. La promoció i el finançament dels treballs arqueològics de camp van anar a càrrec de l'Ajuntament de Castellar del Vallès. Els treballs de laboratori i processament del material arqueològic, així com uns primers estudis i analítiques especialitzades han estat finançats per Arrago, SL. (Vegeu Memòria del jaciment a Roig, Coll, 2008).

d'època romana baiximperial i antiguitat tardana (entre el segle v i el VIII) amb la presència d'un vilatge rural, que ja va ser donat a conèixer a la *Tribuna d'Arqueologia 2003-2004* (Coll, Roig, 2005 i 2006).

Aquest assentament o vilatge rural de l'antiguitat tardana podria tenir un origen en un conjunt tipus vil·la romana del Baix Imperi, la qual probablement es trobava situada entre la masia de Can Torras i Can Gorina i l'espai central del passeig de la plaça Major.

Per altra banda, en aquest mateix indret, i amb motiu del mateix projecte d'urbanització de la plaça Major i el seu entorn, es va fer l'any 2006 una altra intervenció arqueològica que va afectar l'espai del parc infantil de la plaça, just a continuació de l'àmbit de l'aparcament subterrani. Amb aquesta actuació es va localitzar la continuïtat del canal de l'edat del ferro, amb un tram d'uns 20 metres de llargada (Roig, 2006).

Darrerament, entre els mesos de març i maig de 2008, s'ha tornat a fer una última intervenció arqueològica a l'indret de la Plaça Major de Castellar. Aquesta s'ha desenvolupat en els espais no excavats durant les anteriors campanyes, concretament la franja del costat sud, a tocar del Col·legi de la Immaculada, i la franja del costat est, arran dels murs de la façana de la masia de Can Torras, ja a l'espai pròpiament de plaça (Vegeu el plànol adjunt). Amb aquesta actuació s'ha completat tot el traçat del canal de l'edat del ferro, amb un tram de més de 160 metres de llargada, i s'han localitzat més sitges i retalls de l'assentament de l'antiguitat tardana (Molina, Roig, 2008).

Figura 1. Planta general de la plaça Major de Castellar del Vallès amb indicació de les restes arqueològiques de les intervencions dels anys 2003 i 2005 i les zones d'actuació de les campanyes dels anys 2003, 2005, 2006 i 2008

2. RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA 2005

Amb aquesta intervenció arqueològica de 2005 ha estat possible excavar una extensa zona del centre històric de Castellar del Vallès, aproximadament uns quatre mil metres quadrats de superfície, i posar al descobert un important jaciment arqueològic emplaçat en el seu subsòl. D'aquesta manera s'han documentat un bon nombre de restes i d'estructures arqueològiques, més d'una cinquantena, amb tots els seus estrats i estructures subsidiàries associades, corresponents a les diverses ocupacions humanes que ha tingut aquest indret del centre històric de Castellar del Vallès des de la prehistòria fins a l'actualitat.

D'aquest conjunt tenim algunes estructures de grans dimensions i complexitat arqueològica (grans retalls i àmbits de treball), d'altres són més singulars i desconegudes (cabanes amb llars i forats de pal), d'altres són de tipus funerari amb tombes d'inhumació, i finalment unes altres presenten una cronologia prehistòrica força reculada dins el període Neolític. D'aquesta manera, es constata l'existència d'un assentament humà del Neolític antic i del Neolític mitjà al centre de la vila, de més de sis mil anys d'antiguitat, amb una ocupació estable amb sitges d'emmagatzematge i sepultures.

En aquest sentit, doncs, les diverses estructures del conjunt arqueològic de l'aparcament subterrani de la plaça Major poden agrupar-se en cinc fases o períodes cronològics diferenciats: Fase Ia – Neolític antic cardial; Fase Ib – Neolític mitjà; Fase II – edat del ferro; Fase III – Baix Imperi i Fase IV – antiguitat tardana.

2.1. Fase I: Neolític

En primer lloc tenim una ocupació del període Neolític antic (Fase Ia) amb presència de dues sitges d'emmagatzematge (E54 i E56), i una ocupació del Neolític mitjà amb una estructura tipus sitja reutilitzada com a sepulcre de fossa (E41).

D'aquesta manera, les estructures corresponents al Neolític mitjà localitzades a l'excavació anterior dels Horts de Can Torras l'any 2003, a escassos metres de la plaça Major, es poden relacionar amb les que presentem aquí, formant tot plegat un mateix assentament d'aquest període del qual en tenim localitzat l'espai d'habitació, amb retalls-cubetes i sitges per a l'emmagatzematge de cereal, i l'espai funerari amb dues estructures d'enterrament (una inhumació múltiple en sitja amb quatre individus, i una inhumació tipus sepulcre de fossa feta en una sitja).

Les dues sitges del Neolític antic localitzades durant aquesta intervenció de 2005, es troben agrupades a l'extrem nord-est del solar, i es troben força escapçades i afectades pels rebaixos moderns. La sitja E54 presenta un retall de planta circular excavat al terreny natural amb un perfil esfèric, fons aplanat i angles arrodonits, d'uns 40 cm de fondària conservada. Es va localitzar al costat de la sitja E56, i estava parcialment afectada pels rebaixos d'època recent. Ambdues sitges formaven una agrupació en el sector nord del jaciment, aïllades i totalment diferenciades de les restes de l'antiguitat tardana.

Entre el material localitzat al seu rebliment, es recuperà un fragment de vora d'un vas de ceràmica a mà, esfèric i de vora convergent, amb tractament decoratiu imprès del tipus conegut com a *cardial*, i fragments d'un altre vas de ceràmica, de cos hemisfèric, de vora exvasada i amb nansa, de superfície allisada. La resta de materials estan formats per restes de fauna pertanyents a un oviscaprí, esclats de sílex i quarsos, a més de dues peces de malacologia marítima, una de les quals amb perforació antròpica. El fragment de vas

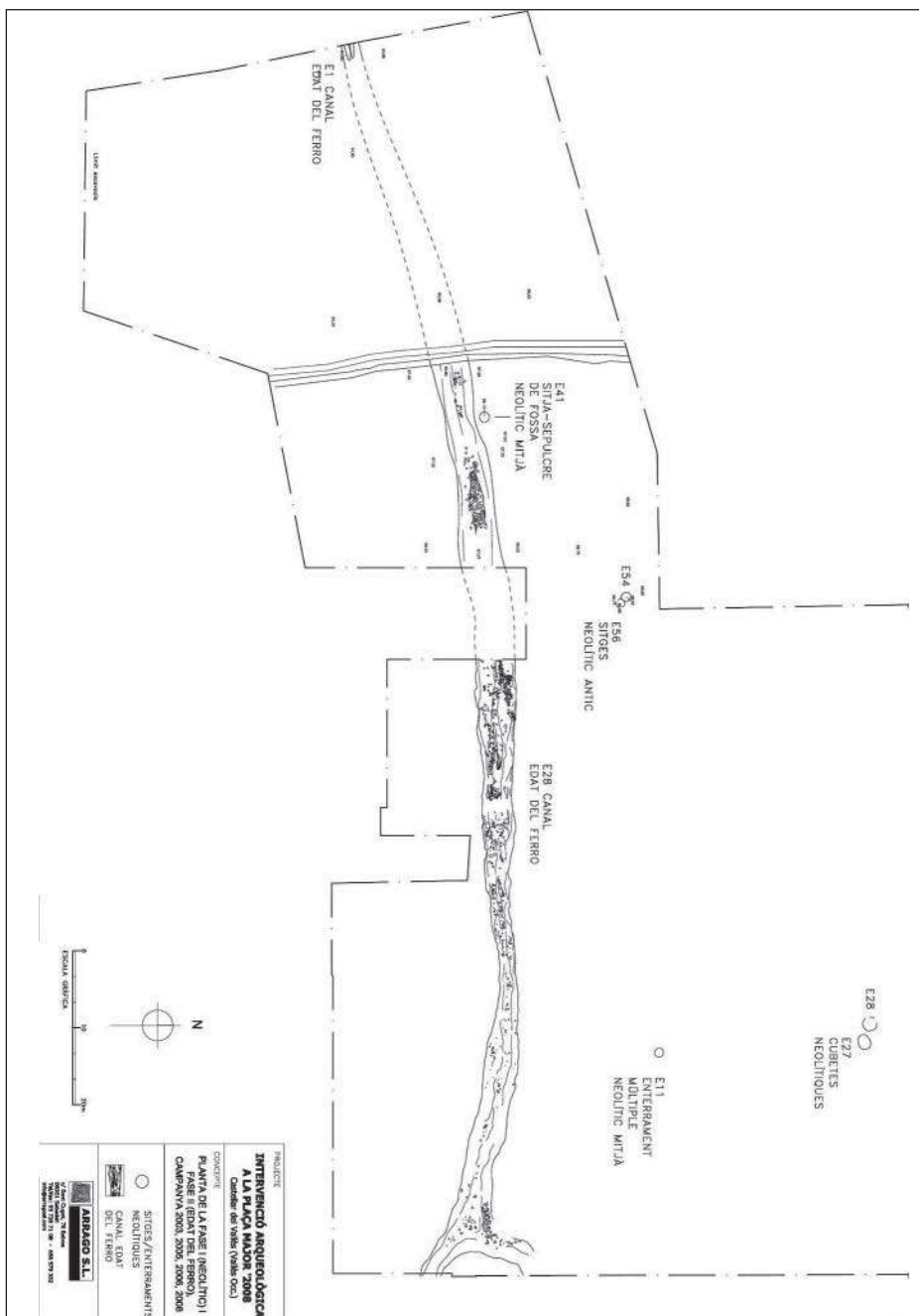

Figura 2. Planta general de les fases prehistòriques del Neolític i de l'edat del ferro

decorat permet situar l'estructura dins el període Neolític antic, en un moment cardial o postcardial, a l'espera de l'estudi detallat del material i de les datacions radiocarbòniques.

La segona sitja, E56, presenta un retall de planta circular excavat al terreny natural amb un perfil esfèric i el fons irregularment aplanat, d'uns 30-40 cm de fondària conservada, força escapçat. Aquesta sitja no va proporcionar material arqueològic definidor, tan sols uns escassos fragments informes de ceràmica a mà, però atesa la seva proximitat amb la sitja E54, al costat mateix, i la seva mateixa tipologia, és possible associar-la cronològicament amb aquesta.

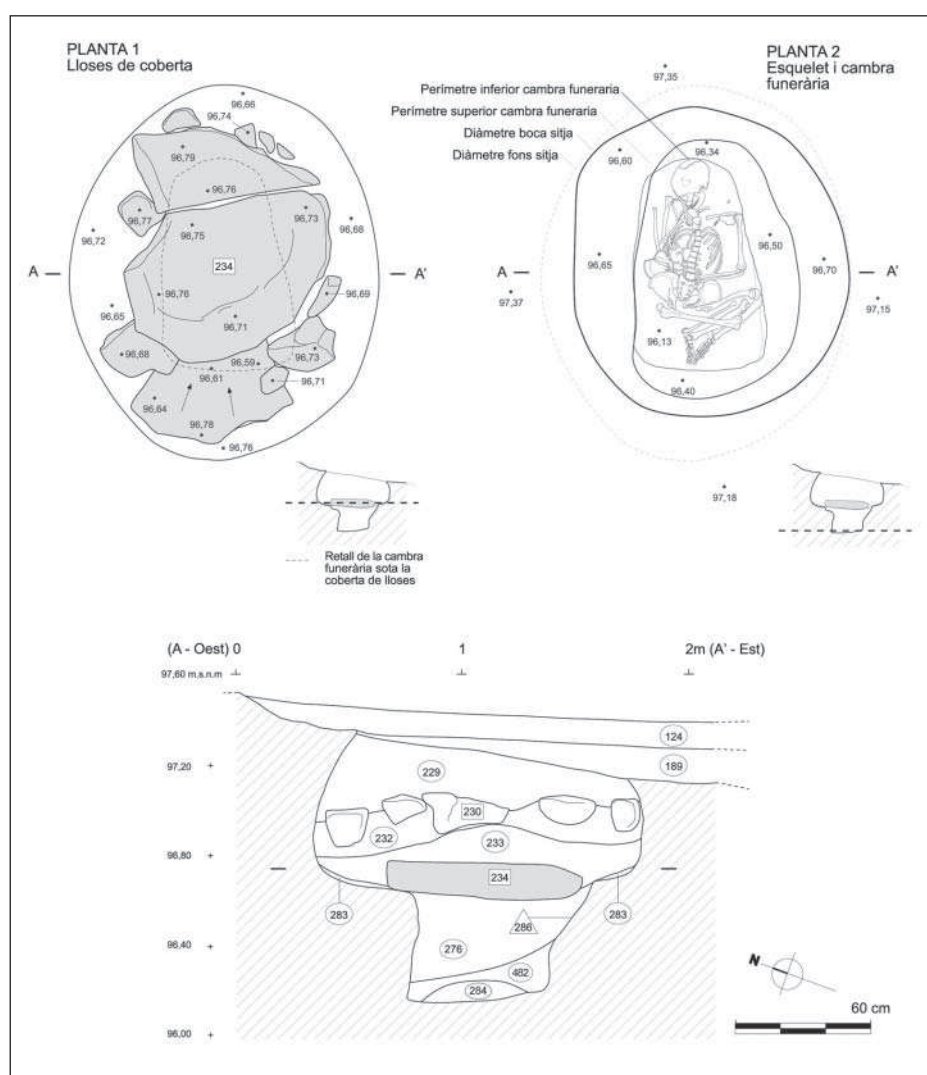

Figura 3. Planta i secció del sepulcre de fossa del Neolític mitjà fet a la sitja E41

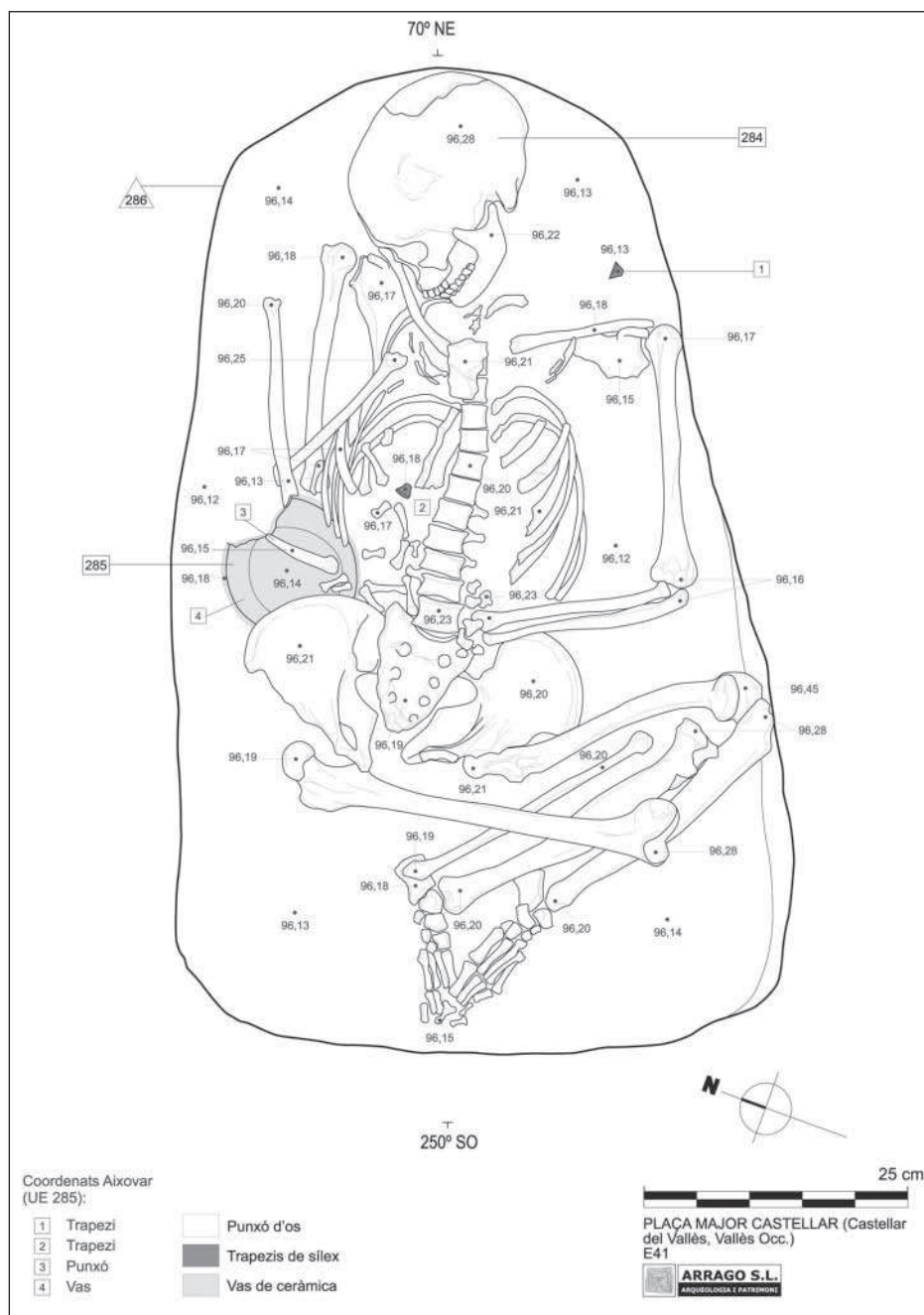

Figura 4. Detall de l'esquelet i l'aixovar del sepulcre de fossa del Neolític mitjà E41

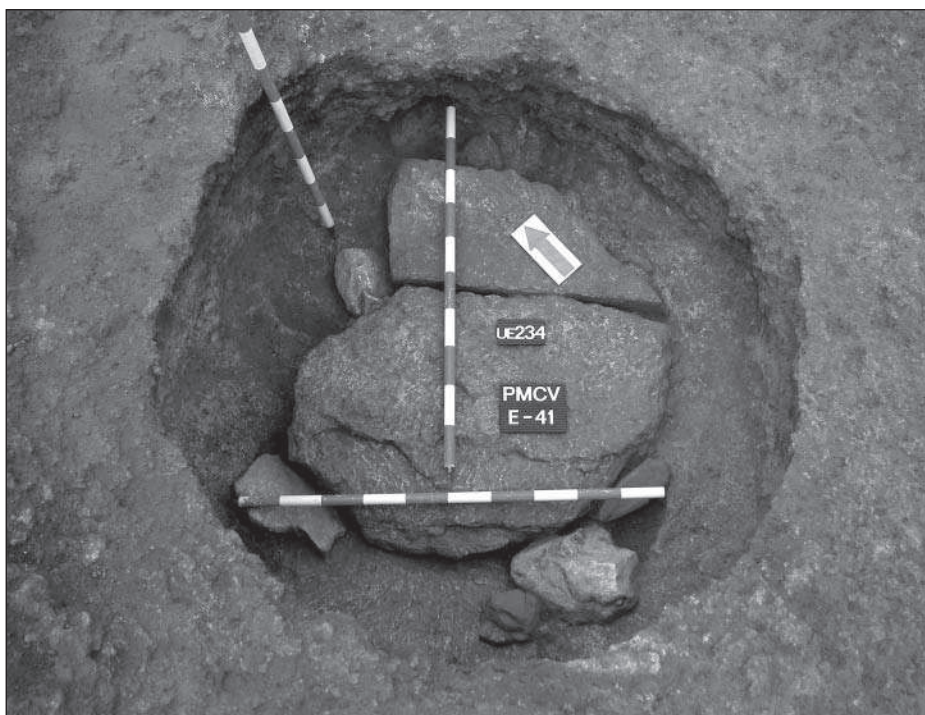

Figura 5. Vista de la coberta de lloses del sepulcre de fossa del Neolític mitjà fet a l'interior de la sitja E41

La presència a la plaça Major de dues sitges del període Neolític antic permet constatar la importància d'aquests assentaments humans inicials de caràcter agrícola a l'aire lliure a la conca mitjana de la vall del Ripoll. Al mateix terme de Castellar del Vallès ja hi ha un altre jaciment del Neolític antic, també situat a la terrassa fluvial del Ripoll. Es tracta del jaciment del Pla de la Bruguera (Fíguls, 1995), també amb presència de sitges i cubetes d'emmagatzematge.

L'escassa potència conservada de gran part d'aquestes estructures hauria de ser valorada tenint en comte el grau d'arrasament, originat a causa de les diferents activitats antròpiques de la zona i l'erosió associada a l'agricultura dels darrers mil·lennis. Aquests fets ens indiquen que aquestes estructures tipus sitja presentaven originalment una alçària de més 150 centímetres, i permeten suposar una producció agrària, de caràcter cerealístic, vinculada al consum de petites comunitats disperses pel territori. A hores d'ara ja s'han identificat nombroses sitges i estructures del període Neolític antic al Vallès, algunes ja publicades i ben conegudes, com Can Soldevila IV i Can Banús (Santa Perpètua de la Mogoda), i moltes d'altres encara inèdites, com per exemple a Can Roqueta i a Can Gambús 1 (Sabadell).

Per altra banda, i atribuïble al Neolític mitjà, tenim una sitja reutilitzada com a estructura funerària tipus sepulcre de fossa (E41). Es tracta d'un retall de planta circular excavat al terreny natural amb un perfil esfèric i el fons irregularment aplanat,

Figura 6. Vista de la cambra funerària amb l'esquelet del sepulcre de fossa del Neolític mitjà E41, un cop retirades les lloses de coberta

d'uns 70 cm de fondària conservada. Estava escapçat a la seva part superior per nivells de l'antiguitat tardana. Al fons de l'estructura es va documentar un estrat d'entre 2 i 4 centímetres de gruix, en contacte directe amb la solera de la sitja, que estava format per terres amb presència de punts de carbó vegetal i fragments informes de ceràmica. Aquest nivell va ser tallat posteriorment en fer-se la fossa del sepulcre al fons de la sitja. Aquest fet, doncs, indica un curt espai de temps entre el darrer ús i l'abandó de l'estructura com a sitja i la seva transformació en estructura funerària.

El sepulcre consistia en un retall de planta rectangular, d'extremes lleugerament arrodonits, fet al fons de la sitja quan encara estava buida. Presentava una coberta de dues grans lloses disposades horitzontalment i planes, que recolzaven al perfil de la fossa, amb diferents pedres de falca entre les juntures i els extrems, que segellaven totalment la cambra funerària. Al damunt de les lloses de coberta s'hi abocaren terres, i per sobre d'aquestes una gran concentració de pedres disposades en un pla horitzontal.

Al fons de la cambra funerària s'hi localitzà la inhumació d'un individu adult madur efectuada en espai buit, tal i com indicava l'aplatament general de la caixa toràcica i dels coxals, així com també els moviments esquelètics durant la descomposició de l'inhumat i posteriorment a aquesta. L'esquelet estava disposat en posició fetal, amb el crani lleugerament basculat sobre les vèrtebres cervicals i lateralitzat a la dreta. El

braç dret es trobava flexionat sobre ell mateix i el braç esquerre presentava la mà dipositada sobre les vèrtebres lumbars. Les extremitats inferiors eren totalment flexionades i basculades cap a l'esquerra, i recolzaven en la paret de la cambra funerària.

Figura 7. Detall de l'individu inhumat amb el seu aixovar, del sepulcre de fossa del Neolític mitjà E41

L'individu presentava un aixovar funerari associat consistent en un vas de ceràmica hemisfèric carenat amb una nansa horitzontal tubular, en el punt d'inflexió de la carena i el fons, que estava col·locat en el seu costat dret, a l'altura de la cintura, amb un punxó d'os al seu interior. També es van documentar dos trapezis de sílex melat, un a l'esquerra del crani i l'altre al damunt del tòrax, així com dues làmines de sílex melat. Aquest tipus d'estructura funerària, tant per les seves característiques com pel material arqueològic del seu aixovar, es pot adscriure al període del Neolític mitjà dins la cultura dels Sepulcres de Fossa.

Una de les dades més rellevants de la localització d'aquest sepulcre en sitja de la plaça Major, i també de la inhumació múltiple simultània en sitja dels Horts de Can Torras, és que ens permeten constatar l'existència de comunitats humanes del Neolític mitjà del grup dels sepulcres de fossa, assentades a la vall del Ripoll, i properes al grup central de la Bòbila Madurell i Can Gambús 1 (Sabadell).

Per altra banda, esdevé també interessant la reutilització de sitges d'emmagatzematge com a sepulcre *per se*, o bé l'adequació de sitges per encabir-hi al fons una sepultura seguint el model tipològic dels sepulcres de fossa clàssics. Aquest fet ens podria indicar l'existència de petites comunitats, potser secundàries, amb pocs recursos alhora de fer estructures funeràries, que estarien integrades dins les xarxes de matèries primeres del Neolític mitjà (presència de sílex melat i vasos ceràmics del tipus clàssic), però sense accés a determinats recursos com la cal·laïta.

Una altra dada a valorar, sens dubte, és l'existència de sepulcres de fossa de planta circular, ja que deixant de banda els deficientment excavats i registrats, observem com aquests sepulcres circulars són absents en les necròpolis ben conegudes, com ara Camí de

Figura 8. Aixovar de l'individu del sepulcre de fossa del Neolític mitjà E41: vas carenat, punxó d'os i dos trapezis de sílex

Can Grau i Can Gambús 1 (Roig, Coll, 2007b). Tal vegada, la identificació de sepulcres de planta circular pugui ser interpretada com la reutilització de sitges d'emmagatzematge per fer-hi inhumacions en fossa. Aquesta, doncs, no deixa de ser una dada important no valorada fins ara a l'hora de documentar llocs d'assentament o d'habitació confosos per la seva reutilització com a lloc funerari, tal i com podria passar al jaciment de la Bòbila Madurell.

2.2. Fase II: Edat del ferro

En segon lloc documentem una ocupació posterior, també d'època prehistòrica, però aquesta corresponent a l'edat del ferro, amb presència de dues estructures (E1 i E28) que corresponen a una mateixa gran rasa o canal per a la conducció i recollida d'aigües residuals, a manera de canalització antròpica.

Es tracta d'una gran rasa allargassada de traçat marcadament rectilini, excavada en el terreny natural d'argiles i sauló, amb un perfil en forma de V i de dimensions considerables, amb una llargada total de més de 160 metres per uns 4,5 metres d'amplada, i amb un marcat eix est-oest (Vegeu figura 2).

Aquest tram de canal localitzat amb la intervenció de 2005 es troba situat en el costat oest de l'àrea de l'aparcament subterrani i s'estén per sota del passeig de la plaça Major i per sota del carrer Colom pel seu extrem est. Durant l'any 2006 i el 2008 es va procedir a l'excavació de la resta del canal, i se'n localitzà l'extrem oest a l'inici del passeig Tolrà, amb un marcat pendent cap a l'est i amb més de 80 metres nous de canal excavats. Pel seu costat est aquest canal queda parcialment tallat pel marge de la terrassa inferior on hi havia les naus industrials, però continua per la part baixa de la terrassa amb un tram (E1) que s'endinsa per sota de l'actual carrer Colom, conformant, tot plegat, un gran tram de canal de més de 160 metres de llargada amb un desnivell de sis metres entre la part més alta a l'oest i la part més baixa a l'est.

Aquest retall prehistòric ha proporcionat un nivell inferior amb una gran concentració de pedres i còdols a la seva part central. Així mateix, a les seves terres de rebliment s'han localitzat diversos fragments de ceràmica feta a mà característics de la primera edat del ferro (segles VIII-VII aC). La major part dels fragments pertanyen a urnes o vasos de coll orlat amb un cordó digitat i vores de plats-tapadora de llavi bisellat. Entre els fragments decorats se n'identifiquen alguns amb motius incisos en espiga i els acanalats simples en faixes horitzontals. Un altre tipus de material representatiu dels nivells de rebliment del canal són les bases fixes i mòbils de molins manuals de pedra, elaborats majoritàriament a partir de rierencs sedimentaris i de conglomerat. Cal destacar la recuperació durant la intervenció de l'any 2008, d'una dena de bronze globular i una punta de sageta de bronze amb aletes i peduncle, del tipus anomenat mailhacià. (Vegeu figura 10).

L'existència de "paleocanals", recs, rases i canalitzacions, així com d'altres tipus d'infraestructures hidràuliques durant la prehistòria és un fet cada vegada més ben documentat al territori, amb exemples interessants a Can Gambús 1 (Sabadell) associats amb llocs d'habitació.⁴ Gran part d'aquestes estructures s'han atribuït als períodes del bronze final i el ferro I, moment en què s'enquadraria cronològicament el gran canal de la plaça Major de Castellar del Vallès (segles VIII-VII aC). En aquest cas, doncs, i a partir del material arqueològic recuperat en els seus estrats de rebliment i d'amortització, cal pensar en

4 ROIG, J.; COLL, J.M. (2007b) "El paratge arqueològic de Can Gambús 1 (Sabadell, Vallès Occ.)". A: *Tribuna d'Arqueologia* 2006. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, p. 85-109.

Figura 9. Vista del tram de canal de l'edat del ferro E28 documentat en la campanya del 2005. S'observa el seu estrat central de còdols i pedres al fons del retall

l'existència d'un assentament proper que hauria generat aquest volum de materials de tipus domèstic (ceràmica, metall, molins), però que encara no ha estat localitzat.

La presència d'aquest canal de l'edat del ferro en aquest indret de la plaça Major, queda justificada per l'existència en aquest punt de diferents torrents, de règim intermitent i de caire estacional, procedents del Puig de la Creu que desembocaven al voltant del passeig Tolrà i a la part alta de la plaça Major fins als inicis del segle xx. Aquestes dades, juntament amb la pròpia morfologia de l'estructura i la naturalesa del sediments, ens indiquen l'existència d'una gran canalització que devia portar les aigües estacionals del torrent cap als camps de la zona plana de la plaça Major (ara nucli urbà). Probablement és en aquestes zones on caldria localitzar l'assentament de l'edat del ferro.

Així doncs, i a nivell de consideracions, sembla que la presència d'aquestes construccions de tipus hidràulic per tal de canalitzar aigües, juntament amb l'existència de grans transformacions de l'espai agrari, caldria associar-les al creixement de les comunitats vallesanes durant el bronze final i el ferro I, amb l'ocupació de les planes secundàries, com és ara la de Castellar del Vallès, a la conca mitjana de la vall del Ripoll. Potser aquest creixement i la transformació de l'espai agrícola tinguin el seu reflex en el gran nombre d'assentaments i de sitges documentades del Ferro I al territori vallesà, amb els exemples dels jaciments de Can Gambús 1 (Sabadell) i els Pinetons (Ripoll).

Com a última dada rellevant, cal comentar que la necròpolis d'incineració de la primera edat del ferro del Pla de la Bruguera⁵ es troba localitzada a uns escassos dos quilòmetres de la plaça Major, i que creiem que caldria vincular-la a l'assentament encara no localitzat i segurament situat a l'actual nucli urbà de Castellar del Vallès.

Figura 10. Punta de sageta de bronze amb aletes i peduncle del tipus anomenat mailhacià localitzada en el tram nord del canal de l'edat del ferro E28

⁵ CLOP, X.; FAURA, J.-M.; GANGONELLS, M.; MOLIST, M.; NAVARRO, C. (1998). *El Pla de la Bruguera – Centre de distribució SONY: una necròpoli d'incineració de la Primera Edat del Ferro a Castellar del Vallès (Castellar del Vallès, Vallès Occidental)*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1998. (Excavacions Arqueològiques a Catalunya; 15)

2.3. Fase III: Baix imperi

Les restes del Baix Imperi localitzades en aquest jaciment de la plaça Major de Castellar del Vallès corresponen a una àrea productiva artesana i agrícola d'època romana tardana (segles V dC), vinculada a la producció de ceràmica o material constructiu (Forn 4), i amb presència de retalls semisubterranis, àmbits de treball i/o magatzem, un forn d'obra i cubetes diverses. Aquestes estructures un cop abandonades són utilitzades com a àmbits d'abocador de terres i de deixalles domèstiques, amb material arqueològic, cendres i carbons, escòria diversa i peces de ferro i bronze. Destaca l'abundant presència de ceràmica, tant de vaixel·la fina d'importació (ceràmica sigil·lada paleocristiana del sud de la Gàl·lia i ceràmica sigil·lada africana tipus D), com de ceràmica de cuina i àmfores. Així mateix, també s'han recuperat algunes monedes i fíbules de bronze.

En aquest sentit, destaca l'estructura complexa E9, corresponent a un retall de grans dimensions de planta el·líptica irregular que presenta dues fases cronològiques i funcionals diferenciades. En un primer moment es documenta un forn de material constructiu (Forn 4) associat a uns retalls i cubetes de treball, que és abandonat al segle V dC. En un segon moment, aquest gran retall i àmbit de treball semisubterrani és reaprofitat com a àrea d'emplaçament de forns de pa, amb un total de tres forns documentats (forns 1, 2 i 3), que són amortitzats i abandonats cap a mitjan segle VI dC.

Figura 11. Vista general de les restes de l'assentament de l'antiguitat tardana amb els grans retalls subterranis i el sector de tombes del segle VI en primer terme durant els treballs d'intervenció arqueològica i de construcció de l'aparcament subterrani

Així doncs, i pel que fa a consideracions, podem dir que aquesta àrea industrial d'època romana tardana devia formar part d'una vil·la d'una certa extensió, encara no localitzada, que es devia trobar situada entre les masies de Can Torras i Can Gorina (veure plànol de la situació figura 1).

Les principals estructures corresponents a les darreries del Baix Imperi (segle v dC) són les que es descriuen a continuació.

2.3.1. Gran retall E3 – àmbit de treball i/o magatzem

En primer lloc, destaca el gran retall E3 de planta el·líptica allargassada excavat en el terreny natural de turturà, amb una llargada conservada de 18 metres i una amplada màxima de 10 metres. Aquest s'estén per sota la vorera i part del carrer Colom, de manera que en desconeixem l'extrem est.

Pel damunt d'aquesta estructura subterrània E3, quan ja està parcialment reblerta de terres, es localitzaren dos murs transversals d'uns 10 metres de llargada amb un eix nord-sud. Aquests murs eren fets de pedres lligades amb argila (UE 32 i 48), estaven

Figura 12. Vista de la cabana E30 del segle vi durant la seva excavació. S'observen els forats de pal de les parets perimetrals i els forats i encaixos interiors de mobiliari domèstic en fusta, així com la llar de foc recolzada en una de les parets de la cabana

emplaçats a l'interior de la gran estructura, a la part central, i es retallaven en els seus estrats de rebliment i d'abandó. Aquests murs, corresponen, doncs, a una darrera fase d'ús del retall, i a la darrera fase d'ocupació de l'indret, que a grans trets es pot situar entre el segle v i el vi. Aquestes dues estructures construïdes tan sols conservaven la darrera filada corresponent al fonament de còdols lligats amb argila, mentre que tot l'alçat dels murs havia desaparegut. En alguns punts aquestes restes de fonament estan alterades i no presenten continuïtat, de manera que tan sols es conserven algunes pedres soltes de la seva estructura original. Així mateix, tampoc es relacionen físicament entre si, ni conformen cap tipus de retícula ni àmbit constructiu ben delimitat.

Per altra banda, a l'interior d'aquest gran àmbit, i en el seu costat oest, s'ha localitzat el retall d'un petit forn domèstic de planta circular que presentava una solera plana amb parts lleugerament rubefactades. Aquest forn es va localitzar en un estat de conservació molt precari, havent desaparegut les parets de la cambra de cocció i part de la solera. A la boca del forn i en el seu espai exterior es documentaren potents nivells de cendres i carbons, ja coberts pel mur UE48.

Aquesta gran estructura semisubterrània E3 presentava diferents retalls i subcubetes interiors, i podria correspondre a un àmbit de treball o àrea de magatzem, tenint en compte la presència d'un forn lateral i els nivells de cendres associats al seu funcionament. Aquest àmbit, un cop en desús i abandonat, és cobert de terres i utilitzat com a àrea d'abocador, amb abocades successives de restes domèstiques durant la primera meitat del segle v. Immediatament després s'hi construeixen els dos murs fets de pedres lligades amb argila.

Pel que fa als estrats de rebliment d'aquesta estructura subterrània complexa, podem determinar que es tracta d'uns nivells d'abocament de terres amb cendres i abundant material arqueològic procedent d'un àmbit domèstic. Entre aquest material destaca la vaixel·la de taula d'importació, amb DSP (formes Rigoir 6 i 18) i ARS-TSAD (formes Hayes 59, 61, 67 i 91 A/B), la ceràmica comuna i grollera de cuina (LRCW locals-regionals), algunes àmfores bètiques i nombrosos fragments de peces de vaixel·la de vidre (formes Isings 96, 116 i 120), així com restes de fauna producte d'àpats, material constructiu (tègules, ímbrexs), dolis i escòria. Com a peces singulars cal esmentar els fragments d'una mateixa copeta de vidre bufat incolor (forma Isings 96) gravada a la mola amb un motiu radial al fons i un penjoll de pasta de vidre blau cobalt en forma de gerret, procedent del Mediterrani oriental.

Tots aquests materials ens indiquen la presència propera d'una àrea residencial de certa entitat, que hauria generat aquests productes d'ús domèstic i culinari. Probablement es tracta d'una vil·la romana del Baix Imperi situada a sota les actuals masies de Can Torras i Can Gorina i la plaça Major.

2.3.2. Estructura complexa E9 – Àrea de forns

En segon lloc, i atribuïble al Baix Imperi i a l'antiguitat tardana (segles v i vi), vam documentar una altra estructura subterrània complexa (E9) situada a l'extrem oest del solar, entre l'espai ocupat per les antigues naus de la fàbrica i el carrer Torras. Es tracta d'un retall subterrani de grans dimensions de planta el·líptica irregular, d'uns 20 metres de llargada per uns 15 metres d'amplada, i una fondària d'entre un i dos metres. Va aparèixer parcialment afectat per construccions posteriors, com ara els fonaments de murs i assentaments de maquinària de la fàbrica, així com murs i pilars de les cases del carrer Torras i serveis diversos, com ara rases de canalitzacions, mines i pous.

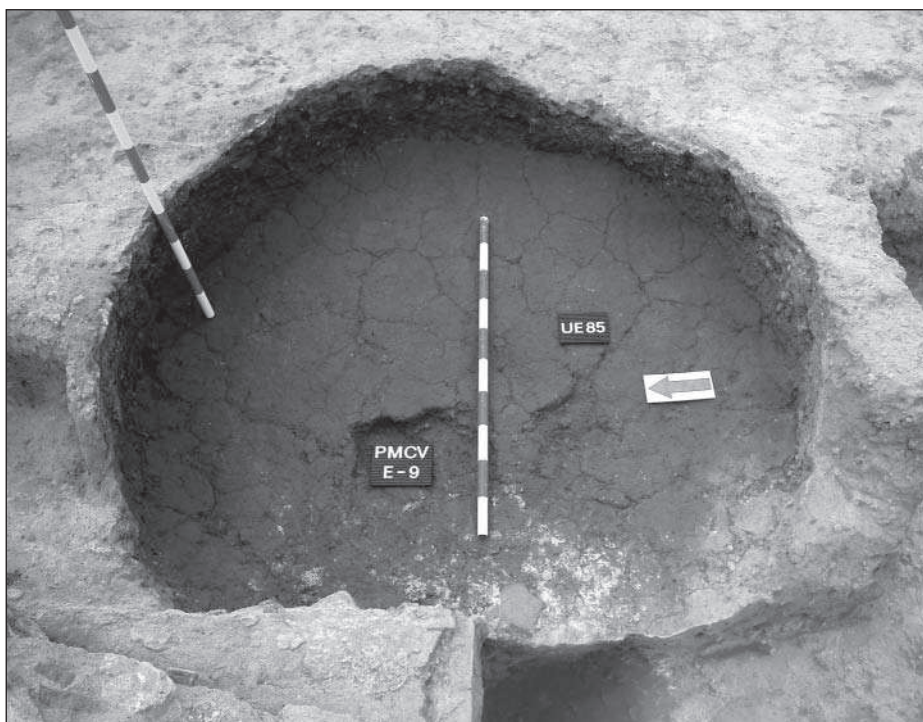

Figura 13. Vista d'un dels forns circulars de cambra única i perfil hemisfèric que estava integrat en el perímetre del gran àmbit subterrani E9 del segle VI

Amb tot, i donada la seva gran envergadura, va ser possible documentar i analitzar amb detall tota la seqüència estratigràfica i evolutiva d'aquesta estructura, delimitar la seva planta completa i determinar-ne la morfologia. D'aquesta manera, podem constatar que l'estructura E9 correspon a un àmbit de treball de tipus artesà que presenta dues fases cronològiques i funcionals totalment diferenciades.

En un primer moment dins el Baix Imperi (segle V), es documenta un forn de producció de material constructiu i/o ceràmica (Forn 4), amb cambra de cocció superior desapareguda i cambra de combustió inferior conservada amb els suports de la graella. Tot plegat molt malmès i afectat pels rebaixos moderns i pels serveis i rases diverses, i per la segona fase d'ús de l'estructura. Aquest forn d'obra està associat a un primer retall amb subcubetes i àmbits interns de treball, que són abandonats al llarg del segle V, quan l'espai es converteix en un àmbit d'abocador de deixalles domèstiques, amb presència abundant de material ceràmic i faunístic. Destaca la vaixel·la fina d'importació, amb ARS-TSAD (formes Hayes 59, 61, 67 i 87) i les DSP i imitacions (formes Rigoir 1, 6, 8, 15 i 18), la ceràmica comuna i de cuina local-regional (LRCW), amb diferents tipus d'olles i cassoles, i les àmfores africanes. Així mateix, també s'han recuperat gran quantitat de fragments de peces de vidre (formes Isings 96, 116, 120 i altres) i algunes monedes i fibules de bronze.

D'aquesta manera, i tal com s'observava en els estrats de rebliment del gran retall E3, l'abundant presència de material de tipus domèstic, i en especial la vaixel·la de taula d'importació, ens reafirma l'existència d'una vil·la romana del Baix Imperi de certa entitat situada a les proximitats, que devia generar aquests residus i aquestes àrees d'abocador.

En un segon moment, ja dins l'antiguitat tardana (segle VI) i un cop abandonat i cobert de terres, aquest gran retall i àmbit de treball semisubterrani amb el Forn 4, és reutilitzat i reconvertit per a una altra finalitat també de tipus artesà i productiu. En aquest segon moment, l'espai del gran retall semisubterrani és utilitzat com una àrea d'elaboració de pa, amb la construcció de tres forns perimetrals successius (forn 1, 2 i 3). Aquests es troben distribuïts per tres dels costats del perímetre de l'àmbit subterrani i presenten una sola cambra de combustió/coccio de planta circular de secció lenticular, amb una solera i parets d'argila rubefactada, i una coberta hemisfèrica feta també amb volta d'argila, i amb l'obertura de la boca de càrrega encarada cap a l'interior del retall. En aquesta cambra única s'hi devia fer, de forma combinada, la combustió de la llenya i la coccio del pa. Dos d'aquests forns van aparèixer força malmesos i tan sols un conserva íntegrament l'estructura, amb la seva boca d'accés, la solera i les parets perimetrals amb inici de la volta de la coberta.

En aquest segon moment d'ús de l'estructura E9, el gran retall semisubterrani original va quedar parcialment cobert de terres en la seva meitat inferior, de manera que el nou nivell de circulació era més alt, i fins i tot també va ser lleugerament modificat en alguns dels seus espais i subretalls interiors. D'aquesta manera, és possible que gran part de l'estructura construïda del forn d'obra de la fase anterior fos desmuntada en aquest moment.

Aquesta àrea de forns de pa és abandonada cap a mitjan segle VI amb l'abocada intencionada de terres, i es converteix de nou en un espai d'abocador de deixalles domèstiques, amb presència abundant de material arqueològic divers, ceràmica, cendres, carbons, escòria diversa, vidre i peces de ferro i bronze. Destaca l'abundant presència de ceràmica, especialment la reduïda de cuina d'origen local-regional, amb diferents tipus d'olles i cassoles de vores simples i motllurades, i en molt menor nombre la vaixel·la d'importació (presència de ceràmica ARS-TSAD formes Hayes 91C i 94). Entre el material singular cal esmentar una llàntia sencera de ceràmica reduïda a mà de pasta micàcia, probablement importada.

Per altra banda, a la resta de l'àrea d'excavació també es van documentar altres retalls de diferents característiques i entitats, tots amb materials datables dins del segle V en els seus estrats de rebliment (E13, E25, E29 i E42).

2.4. Fase IV: Antiguitat tardana

Les restes de l'antiguitat tardana (segles VI i VII) localitzades durant la intervenció de 2005 en aquest jaciment de la plaça Major de Castellar del Vallès corresponen a un assentament tipus vilatge o granja d'època visigòtica. D'aquest assentament tenim, en primer lloc, una àrea d'habitatge i d'emmagatzematge, amb estances semisubterrànies tipus cabana amb llar de foc i forats de pal perimetrals, àmbits de magatzem amb retalls semisubterrànies, canalitzacions i àrees d'abocador associades, amb presència abundant de material arqueològic.

En segon lloc destaca una àrea de transformació i processament de productes agrícoles, amb una zona de premsatge de líquids (vi i/o oli) amb dos lacus associats, i una

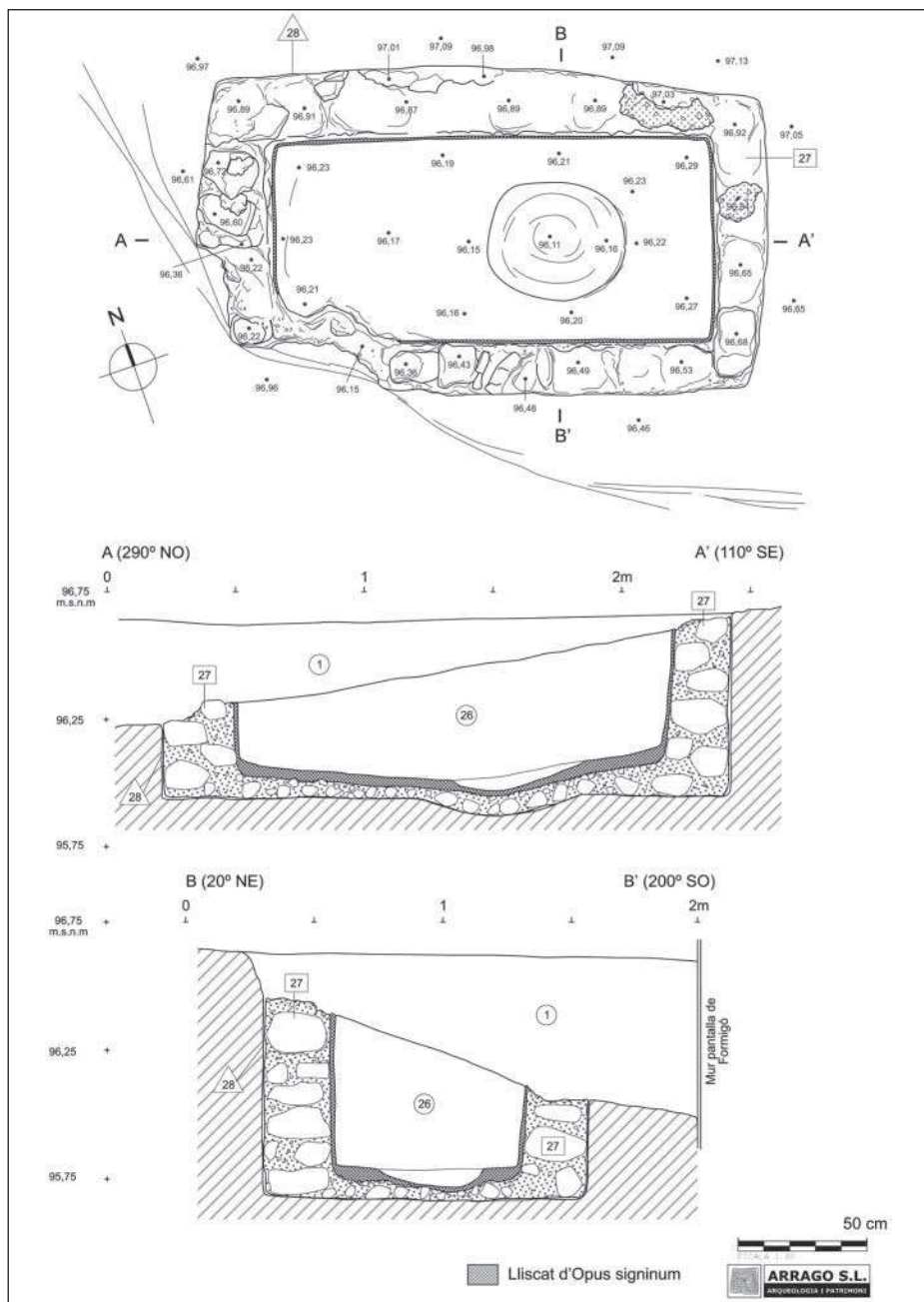

Figura 14. Dipòsit o lacus EII que devia formar part de l'àrea de premsat, amortitzada al segle VI

zona d'elaboració de pa amb un gran retall amb tres forns perimetrals (E9). Aquesta es troba més allunyada de l'àrea d'habitació i de l'àrea de premsatge, a l'extrem nord-est del jaciment i a uns 30 metres de distància de la resta del conjunt.

Finalment, també tenim una àrea funerària amb la necròpolis del vilatge, amb un total de 21 tombes excavades, agrupades en el costat oest de l'assentament.

Totes aquestes àrees funcionals i estructures concretes, un cop abandonades són utilitzades de forma successiva com a àmbits d'abocador de terres i de deixalles domèstiques, amb material arqueològic, cendres, carbons i escòria diversa, a partir de mitjans finals segle VI i al llarg de la Antiguitat tardana.

D'aquesta manera, sembla que l'assentament dels segles VII i VIII, amb els nous llocs d'habitació, producció i emmagatzematge, es desplaçen cap al nord de la Plaça Major, concretament a la zona excavada en la darrera intervenció de l'any 2008.

2.4.1. Àrea d'habitatge i d'emmagatzematge

L'element principal a partir del qual s'articula tot l'espai de l'assentament o vilatge de l'antiguitat tardana, és una estructura d'habitació representada per una cabana amb llar de foc i forats de pal perimetrals (E30). Aquesta cabana presenta una planta rectangular d'uns 3,5 per 3 metres feta a partir d'un retall semisubterrani de poca fondà-

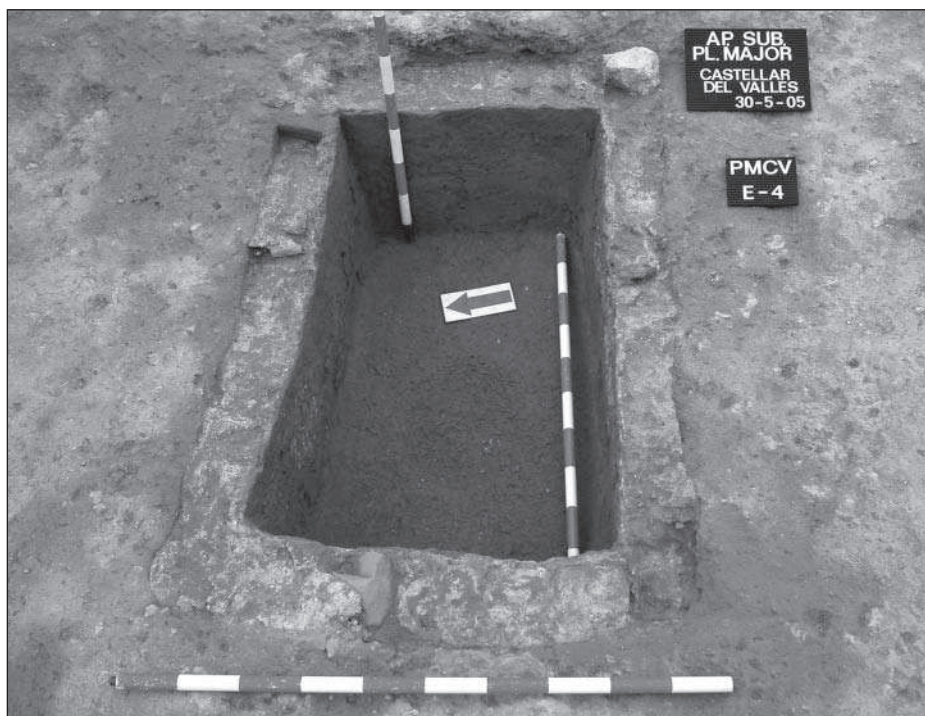

Figura 15. Vista d'un petit dipòsit o lacus (E4) amb arrebossat i solera de signinum del segle v-vi

ria, amb un accés pel seu cantó nord-oest mitjançant un passadís amb lleuger pendent que dona a l'espai interior de l'habitació. En un dels seus laterals, i recolzada a la cara interior de la paret posterior, es localitzà una llar de foc rectangular delimitada amb pedres i solera d'argila termoalterada.

A tot el seu perímetre exterior, exceptuant l'espai de l'obertura de la porta d'accés, es documentaren un total de dinou forats de pal alineats, corresponents a l'estructura interna de les parets perimetrals de troncs i argila que tancaven aquest àmbit d'habitació. A tot l'espai interior d'aquesta cabana es localitzaren diversos forats de pal i encaixos d'estructures de fusta internes corresponents al mobiliari fix de l'habitació, probablement bancs correguts i/o llits i mobles o lleixes recolzades a les parets perimetrals i falcades al terra de l'estança.

Aquesta estructura es pot atribuir a una cabana d'estructura perible, probablement feta amb parets de troncs i tàpia, i amb llates de fusta, brancatge i fang a la coberta. Ara com ara, aquesta cabana tan singular de l'antiguitat tardana no presenta cap paral·lel al territori, fet que la converteix en una estructura singular dins l'arquitectura civil dels assentaments i vilatges d'època visigòtica a Catalunya.⁶

Adossada la part posterior de la cabana E30 i compartint la seva paret est de tancament, es va identificar un retall el·líptic irregular de planta allargassada (E32) d'unes dimensions de 5,5 metres de llargada per 3,5 metres d'amplada màxima. Aquest àmbit semisubterrani presentava en el seu interior dos encaixos paral·lels de dolis a la seva meitat sud-oest i alguns forats de pal i encaixos dels suports de l'estructura de cobriment, així com una estructura de combustió tipus llarc de foc / fornec al costat nord de l'estança recolzada a la paret mitgera de separació amb la cabana E30. Probablement es correspongui amb un àmbit de magatzem i/o treball, atesa la presència dels encaixos de dolis, tal vegada combinat també com a àmbit d'habitació secundari donada la presència de la llar/fornec. El seu nivell d'abandó era format per terres cendroses amb carbons i material arqueològic, i és datable a mitjan segle VI.

En el costat sud de la cabana E30 i de l'àmbit de magatzem E32 es va excavar un gran retall (E12), amb una planta el·líptica irregular d'uns vuit metres d'amplada per més de dotze metres de llargada, que presenta una depressió central més fonda, a manera de subcubeta o retall interior. Aquest àmbit va ser utilitzat com a espai d'abocador, amb presència d'estrats de terres marronoses i abocades de cendres i carbons amb deixalles domèstiques. Els nivells de reblliment han proporcionat abundants materials ceràmics i faunístics, així com vidres i metalls (ferro i bronze) del segle VI dC. Entre aquests destaca la ceràmica de cuina local-regional amb diferents tipus d'olles, cassoles i gerres (LRCW, formes Raynaud A1, A2, B1, B2), la ceràmica comuna regional o importada, essencialment representada per gerres i *lute-ris*, la vaixel·la fina d'importació, només representada per la TSAD (formes Hayes 80B/99, 94 i 103), i diferents peces de vidre (formes Foy 21A i 21C). Entre els objectes de metall destaca una fíbula sencera i part del pont d'una altra fíbula, ambdues de bronze.

Al nord de la cabana E30 es va documentar un altre àmbit exempt. Es tracta d'un gran retall que presenta una planta el·líptica irregular d'uns cinc metres d'amplada per

⁶ La documentació de cabanes de l'antiguitat tardana elaborades mitjançant retall i elements de material perible, és un fet arqueològic que ha estat també identificat darrerament a l'àrea de Madrid (Vigil, Escalera, 2000). Així mateix, l'arqueologia europea ens proporciona un ingent nombre d'exemples de cabanes i poblats d'arquitectura en fusta i tàpia d'època visigòtica d'iguals característiques (Valenti, 2004). Per altra banda, un recent estudi de conjunt sobre els assentaments i vilatges de l'antiguitat tardana i l'època visigòtica a Catalunya a permès caracteritzar aquest tipus d'estructures i llocs de poblament (Roig, 2008).

uns sis metres de llargada i una fondària conservada d'uns 100 cm, amb encaixos i forats de pal associats en el seu perímetre (E39). Aquesta estructura semisubterrània presenta una depressió central més fonda, i uns retalls i banquetes en el seu lateral nord, a manera de subcubetes o encaixos interiors. Per les seves característiques morfològiques podria correspondre a un àmbit de magatzem i/o treball. El seu nivell d'abandó corresponia a abocades de terres amb presència de carbons i material arqueològic divers. Aquest àmbit semisubterrani presentava en el seu exterior un total de dotze forats de pal circulars distribuïts perimetralment per tot el costat nord de l'estructura. Probablement es correspon amb encaixos i forats de pal de suport de l'estructura construïda de la coberta i les parets de troncs i tàpia d'aquest àmbit de magatzem.

2.4.2. Àrea de transformació i processament de productes agrícoles

Aquesta àrea es troba situada a les proximitats de la cabana E30, en el seu costat est a escassos cinc metres, i està formada per dos lacus/dipòsits (E-10 i E-11) i una base de premsa (E34), atribuïbles a estructures de tipus agrícola destinades a la contenció de líquids i a l'elaboració de vi o oli.

Així, el lacus E-10 (220x125x65 cm) i el lacus E-11 (175x105x45 cm), ambdós de planta rectangular i de parets de còdols lligats amb morter de calç i arrebossat interior d'*opus signinum*, es troben associats al basament d'una premsa (E-34). Aquesta estructura, força malmesa, està formada per les restes parcials d'una solera feta d'*opus signinum* amb preparació de *rudus* de pedres petites que presenta un ressalt circular central massís (UE154). Aquesta solera de *signinum* estaria semiexcavada al terreny natural a manera de petit receptacle/dipòsit, del qual es conserva l'arrencament d'una de les seves parets laterals. A partir de les restes conservades es configura una planta més o menys rectangular (180x100 cm). Aquesta solera feta d'*opus signinum* ha de correspondre a la base d'una premsa (*ara*) que devia estar emplaçada en aquest indret i que es devia relacionar amb el lacus E-10 i E-11 situats just al seu davant, a un nivell lleugerament inferior. Així mateix, també s'hi relacionaria el mur E-33, de 3,80 m de llargada per uns 60 cm d'amplada, elaborat amb pedres lligades amb argila, que devia tancar aquest àmbit, i on probablement encaixava o se sustentava alguna part construïda de l'estructura aèria de la premsa. Cronològicament podem datar provisionalment aquestes estructures entre el segle V i el segle VI, de manera que quedaren abandonades i en desús cap a mitjan segle VI.

En aquest sentit, i des d'un punt de vista estratigràfic i funcional, cal esmentar que una sitja (E-36) i una cubeta (E-37) trenquen i perforen una part de la base d'*opus signinum* de la premsa, amb materials dins dels seus rebliments datables a mitjan segle VI.

També cal esmentar la documentació en aquesta zona d'un retall rectangular (220x200 cm), readaptat per construir-hi un petit forn domèstic, que presentava una solera plana amb les restes d'argila rubefactada conservades tan sols a la paret frontal. Aquest retall podria haver contingut originalment el contrapès de la premsa, i haver estat extret quan es va inutilitzar amb l'obertura de la sitja i cubeta abans esmentades.

Per altra banda, també es van localitzar altres estructures isolades, com un lacus (E4) de planta rectangular (150x90x50) amb parets de còdols lligats amb morter i arrebossat interior d'*opus signinum*, reblert amb terres i material datable al segle VI. Altres estructures amb materials datables dins del segle VI van ser una cubeta (E6) i diverses rases o recs (E7, E24, E26, E27, E40, E52) excavats al substrat geològic, que perfilarien una àrea d'horta o d'espai irrigat al voltant de l'àmbit d'habitació i de producció.

2.4.2. Àrea de necròpolis

Per altra banda, tenim una àrea destinada a necròpolis entre el segle VI i VII, amb un total de 21 estructures funeràries, que presenten una disposició allargassada seguint un eix nord-sud amb dues agrupacions de tombes en els seus extrems, diferenciades espacialment i cronològicament. Així tenim una agrupació al sud de 6 tombes, una agrupació al nord de 9 tombes i una alineació entre aquests dos grups amb 6 tombes intermèdies.

El primer grup de sepultures està situat a l'extrem sud-est de l'àrea d'excavació i presenta un total de 6 tombes en caixa de tègules disposades a doble vessant (E18 a E23) que formen una petita agrupació homogènia i compacta, orientades amb la capçalera al nord, i datables al segle VI.

Totes les tombes, encabides dins de fosses rectangulars excavades al substrat geològic, estan elaborades amb una base de tègules disposades planes, amb una tègula falçada verticalment a la capçalera i una altra als peus. La coberta és elaborada amb tègules disposades a doble vessant, amb ímbrexs cobrint les juntures i amb pedres de falca per damunt per tal d'estabilitzar l'estructura. No es documentaren claus de ferro ni cap tipus d'aixovar. Els únics elements identificats, probablement amb finalitats culturals o rituals, van ser dos ous de gallinàcia, un d'ells esclafat sota una pedra, per sobre de la coberta

Figura 16. Vista del sector de necròpolis del segle VI format per una agrupació de 6 tombes en caixa de tègules a doble vessant

Figura 17. Vista del sector de necròpolis del segle VI format per una agrupació de 6 tombes en caixa de tègules a doble vessant

de tègules d'un enterrament infantil (E.18), i l'altra, sencer, i situat entre el paquet d'ossos del primer inhumat d'un enterrament doble successiu (E.19). En aquest sector, en total, s'han documentat 4 sepultures individuals (2 infantils: E18 i E20, i 2 adults: E21 i E23), i 2 sepultures amb inhumació doble, successives, una amb dos individus adults (E19) i una altra amb un paquet d'ossos d'un primer inhumat adult, als peus del segon inhumat infantil, en connexió anatòmica (E22).

Un segon grup de tombes, lleugerament posterior al primer grup i datat entre mitjan segle VI i el segle VII, està situat a l'extrem nord, totalment oposat al primer grup, amb el qual es relaciona i es complementa mitjançant una clara alineació de 6 tombes intermèdies. Aquesta segona àrea de necròpolis presenta un total de 9 tombes que formen una agrupació homogènia i compacta.

D'aquest segon conjunt tenim 6 tombes en caixa de tègules i 3 en caixa de lloses i tègules mixtes. Les tombes en caixa de tègules, van ser elaborades encabint dins d'una fossa algunes tègules disposades planes i disposant una coberta de tègules a doble vessant, sense ímbrexs a les juntures, amb moltes de les tègules ja fragmentades d'antic. En general s'observava una construcció més desaturada i menys elaborada que no pas les tombes del grup sud. Per altra banda, les tombes en caixa de lloses eren elaborades amb lloses sedimentàries locals, falcades verticals, juntament amb còdols i trossos de tègules falcades verticals.

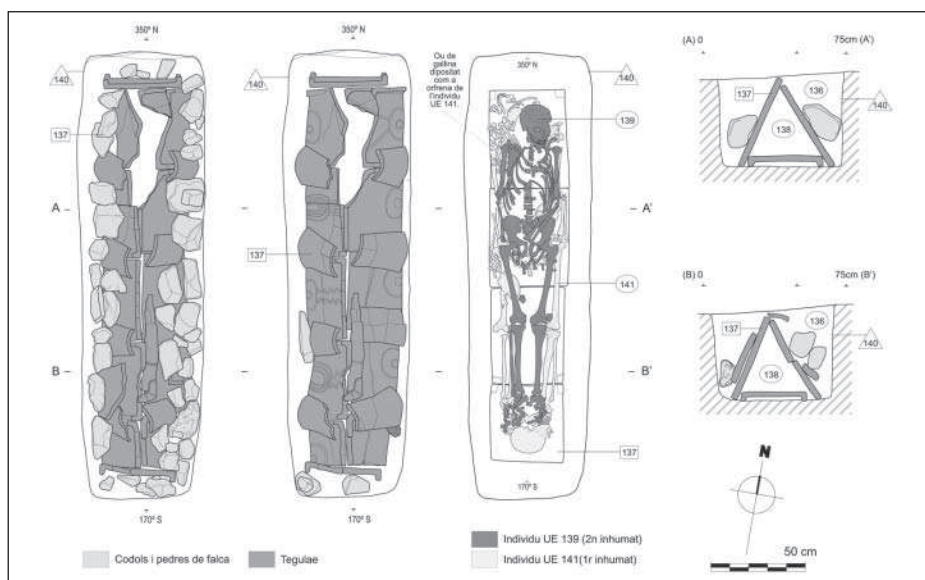

Figura 18. Enterrament E19 en caixa de tègules a doble vessant i falques de pedres del s. VI. Al seu interior es va documentar una segona inhumació. Els ossos del primer individu es van arraconar en enterrar el segon. Així mateix es va documentar un ou de gallina entre els ossos del primer individu, com a dipòsit funerari

D'aquest segon conjunt tenim un total de 5 sepultures corresponents a individus adults i 4 a individus infantils. Cal tenir en compte que 3 sepultures presentaven reinhumacions o reutilitzacions. Així tenim que a la tomba E46 hi havia dos individus adults dipositats l'un sobre l'altre. A la tomba E49 hi havia un primer individu adult i un segon individu infantil que l'afectava. Finalment tenim que a la tomba E50 hi havia també un primer individu adult i un segon individu infantil que també afectava l'adult, seccionant-lo en la seva meitat superior. Alguna de les sepultures estava parcialment afectada per una rasa moderna i un rebaix recent.

Per altra banda, vàrem documentar una alineació de tombes intermèdia, situades entre el grup de tombes nord i el grup de tombes sud, formant una filera allargada amb un eix nord-sud, amb un total de 6 estructures funeràries. Entre aquestes es van identificar dues tombes infantils, una en fossa simple amb les restes de l'esquelet desintegrades (E17) i una altra en caixa rectangular elaborada amb fragments de tègula (E.16). La resta de tombes pertanyien a individus adults, i podrien correspondre a una fase més avançada de la necròpolis (segles VII-VIII), amb tombes de caixa de lloses rectangulars. Concretament es va documentar una tomba elaborada en caixa de lloses i rierencs combinats (E43), una tomba en caixa i fons de lloses, molt arrasada (E.14), i una tomba en caixa i fons de lloses i còdols combinats (E15), amb una coberta també de lloses disposades planes, per damunt de la qual es va documentar un paquet d'ossos pertanyent a dos individus, presumiblement els primers inhumats dipositats allí en efectuar-se la tercera i darrera inhumació. Finalment la sisena estructura identificada va ser un petit retall rectangular amb restes humanes barrejades tipus ossera (E55).

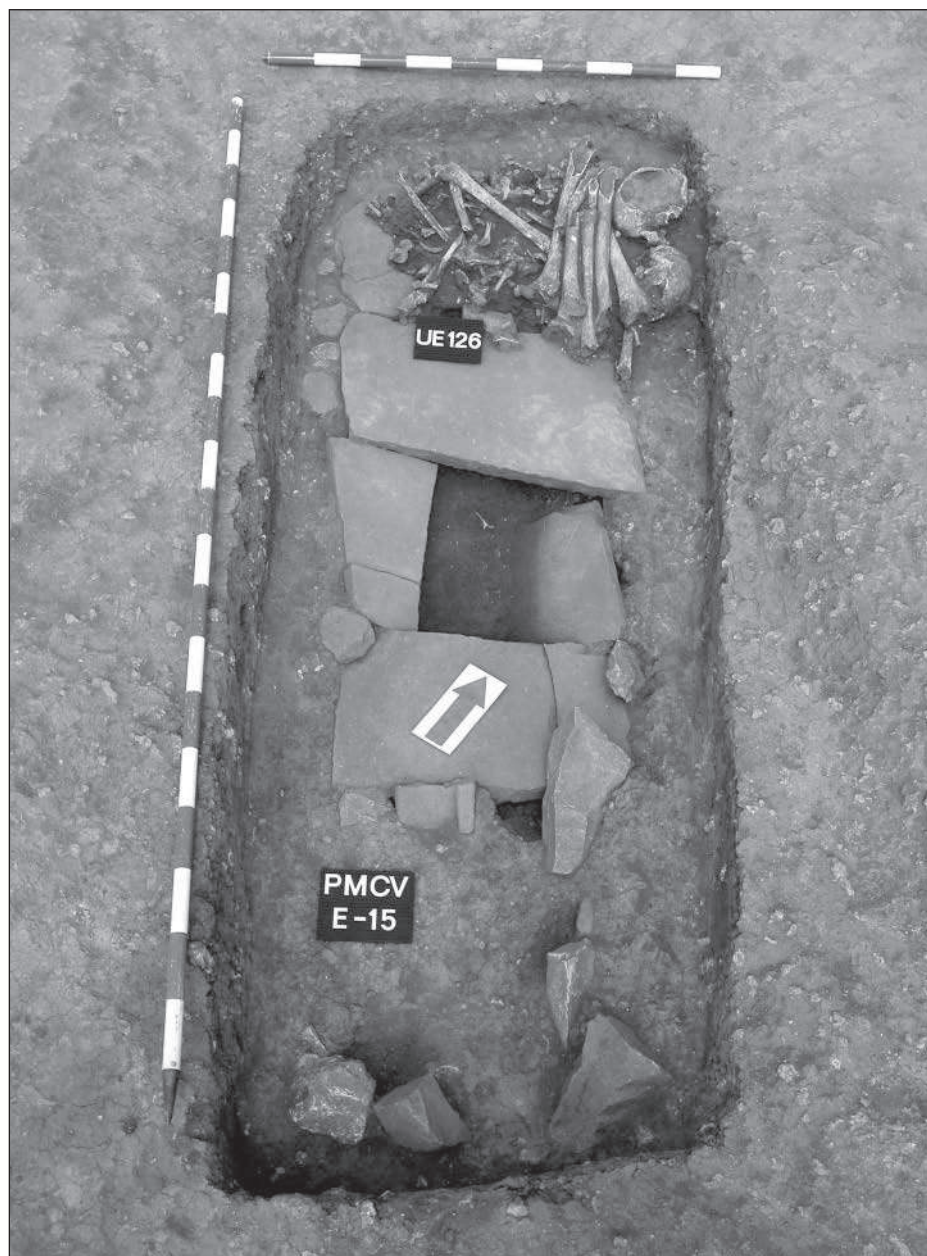

Figura 19. Vista de l'enterrament E15 en caixa mixta de lloses i tègules de planta rectangular (mitjan segle VI i VII). Presentava un paquet d'ossos corresponent a dos individus a manera d'ossera al damunt de les lloses de coberta

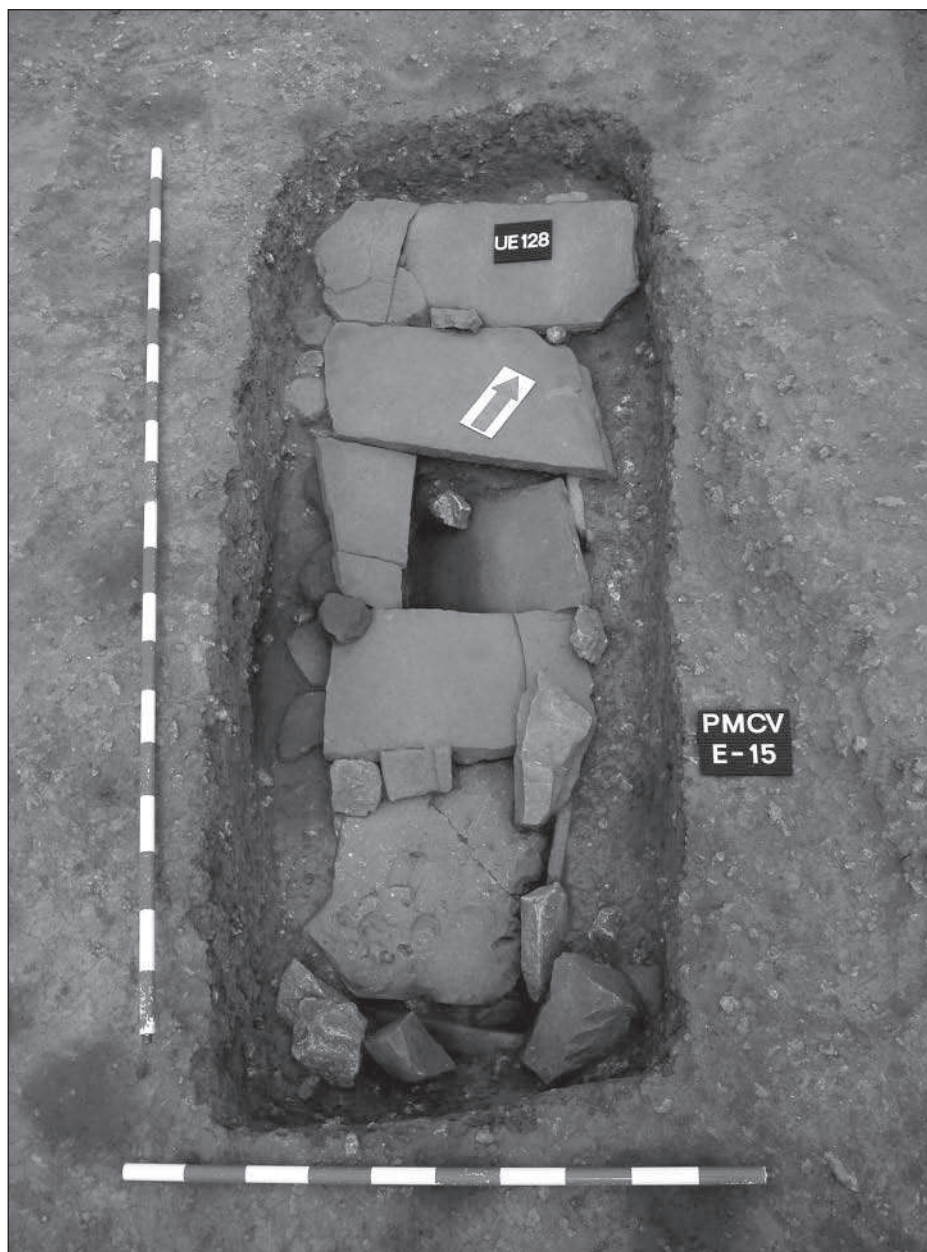

Figura 20. Vista de l'enterrament E15 en caixa mixta de lloses, còdols i tègules de planta rectangular (mitjan segle VI i VII). Es pot observar com algunes de les lloses de coberta havien cedit vers l'espai buit interior

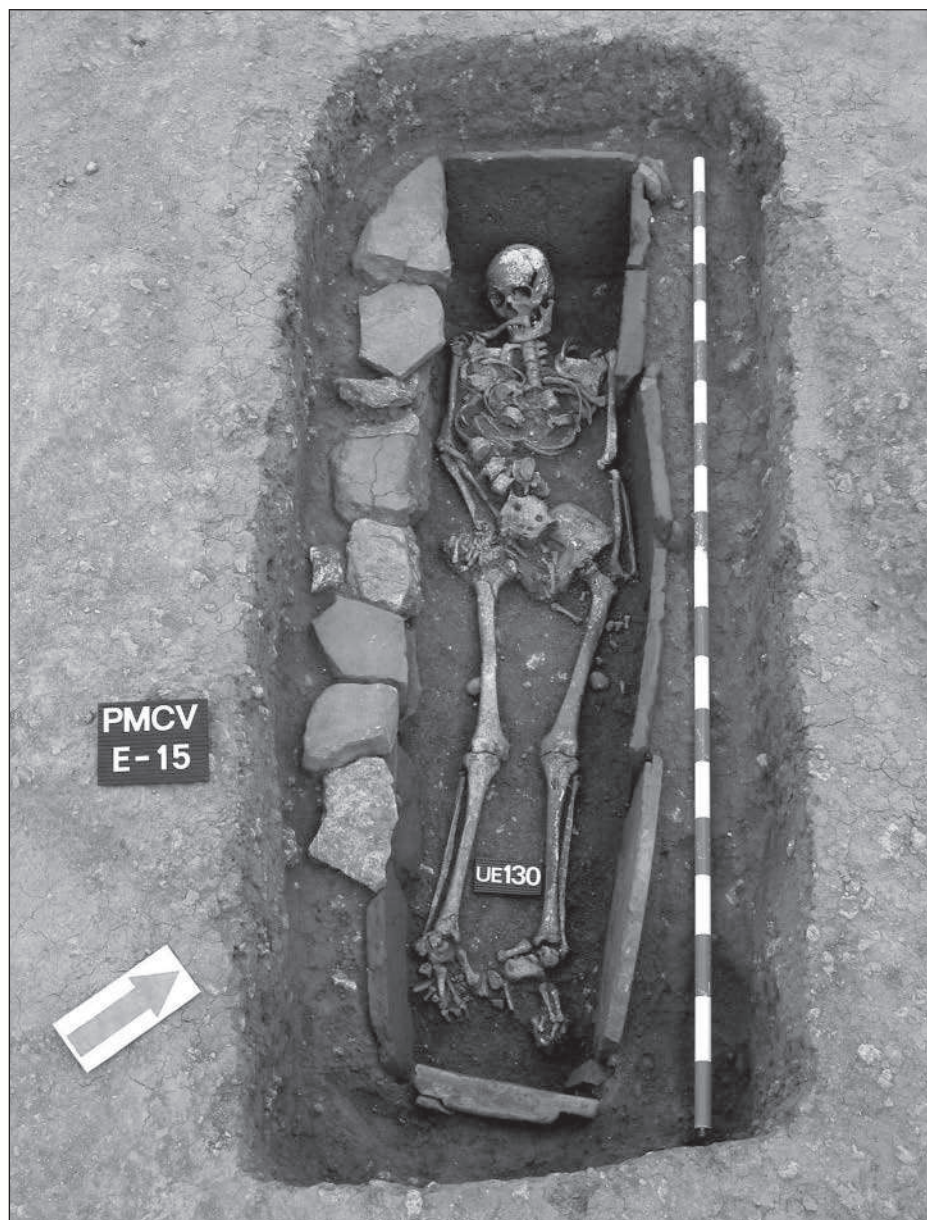

Figura 21. Vista de l'enterrament E15 en caixa mixta de lloses, còdols i tègules amb el seu individu adult inhumat. Per la posició dels ossos es pot veure com es va descompondre en un espai buit de terres. Presentava una remoció puntual dels ossos a l'altura de la cintura

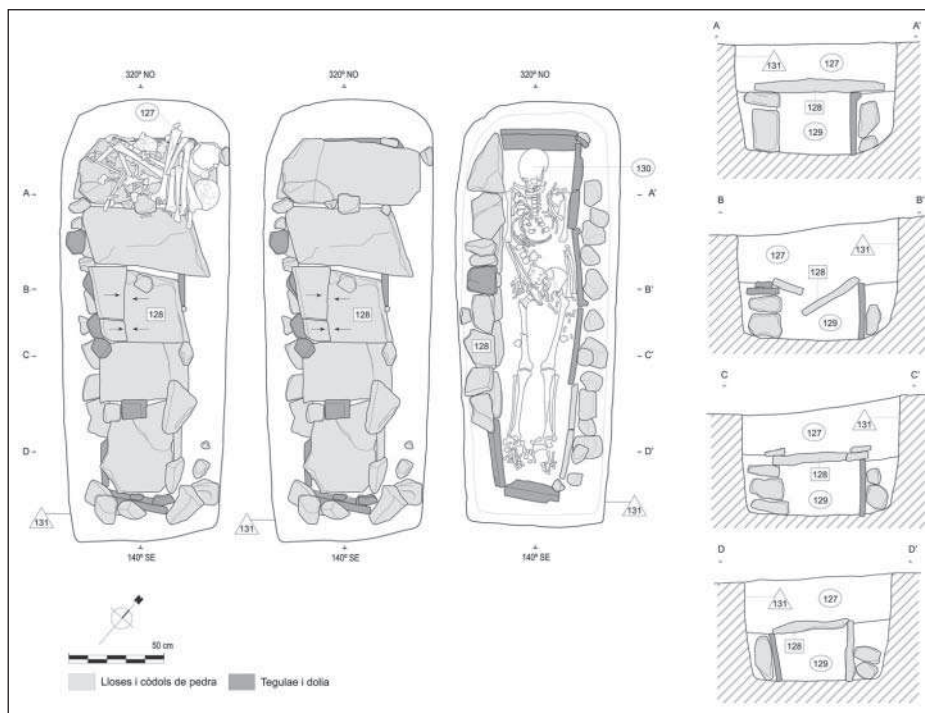

Figura 22. Planta i secció de l'enterrament 15 (mitjant s. VI-VII) en caixa mixta de lloses, còdols i tègules de planta i secció rectangular

3. CONCLUSIONS

L'excavació del 2005 a la plaça Major, ha permès identificar diferents estructures del període Neolític, concretament dues sitges del Neolític antic cardial i una estructura funerària pertanyent a la cultura dels sepulcres de fossa del Neolític mitjà, que juntament amb les documentades l'any 2003 als Horts de Can Torras ens indiquen l'existència de diferents assentaments des del cinquè mil·lenni al centre del nucli històric de Castellar del Vallès.

Així mateix, la localització d'un important canal de l'edat del ferro ens indica les profundes transformacions de l'espai agrari circumdant ja durant el primer mil·lenni aC, amb l'existència propera d'algun assentament d'aquest període encara no localitzat.

L'ocupació d'aquest mateix emplaçament privilegiat de la plaça Major és continuada per una vil·la romana del Baix Imperi, de la qual coneixem la seva pars rústica i l'*instrumentum domesticum* documentat als seus potents abocadors del segle v. Així doncs, a partir del registre arqueològic i estratigràfic, podem dir que aquesta àrea industrial d'època romana tardana (segles IV-V) formaria part d'un jaciment tipus vil·la residencial i productiva de certa envergadura, la qual estaria situada entre les actuals masies de Can Torras i Can Gorina.

Per altra banda, i com a aportació arqueològica nova, cal assenyalar la localització d'un petit vilatge de l'antiguitat tardana (segles VI-VIII), amb singulars estructures d'habitació tipus cabana fetes amb materials peribles, fusta i tàpia, i àmbits d'emmagatzematge i de producció agrícola. Aquest vilatge o granja d'època visigòtica, juntament amb la necròpolis associada, indicarien la continuïtat del poblament d'època romana baix imperial en aquest indret del nucli històric de Castellar del Vallès.

4. BIBLIOGRAFIA

- COLL, J.M.; ROIG, Jordi (2005) "Un assentament del neolític i un vilatge de l'antiguitat tardana als Horts de Can Torras (Castellar del Vallès, Vallès Occ.)". *Recerca [Castellar del Vallès]* (desembre 2005), núm. 4, p. 45-58.
- COLL, J.M.; ROIG, Jordi (2006) "La intervenció arqueològica als Horts de Can Torras (Castellar del Vallès): un assentament del neolític i un vilatge de l'antiguitat tardana". A: *Tribuna d'Arqueologia 2003-2004*, Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 2006, p.113-127.
- FÍGULS, Alfons (1995) "Estudi de l'estratègia econòmica de la comunitat del neolític antic establerta al pla de la Bruguera (Castellar del Vallès, Vallès Occ.)". *Limes [Cerdanyola del Vallès]* (1995), núm. 4-5.
- MOLINA, David; ROIG, Jordi (2008) *Informe tècnic de la intervenció arqueològica a la Plaça Major de Castellar del Vallès (Vallès Occ.), març-maig de 2008*. Informe inèdit dipositat al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, Barcelona juny de 2008.
- ROIG I BUXÓ, Jordi (2006) *Informe tècnic de la intervenció arqueològica al Parc Infantil de la Plaça Major de Castellar del Vallès (Vallès Occ.), 2006*. Informe inèdit dipositat al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, Barcelona 2006.
- ROIG I BUXÓ, Jordi (2008) "Asentamientos y poblados tardoantiguos y altomedievales en Cataluña (siglos VI al X)". A: *Coloquio Internacional Arqueología de las aldeas de la Alta Edad Media (Vitoria-Gasteiz, 20-21 Noviembre de 2008)*, Vitoria-Gasteiz 2008 en premsa.
- ROIG, Jordi; COLL, J. M. (2007a) "La intervenció arqueològica al jaciment de l'aparcament subterrani de la Plaça Major de Castellar del Vallès. Primeres dades i resultats preliminars". *Recerca [Castellar del Vallès]* (febrer 2007), núm. 5, p. 117-142.
- ROIG, Jordi; COLL, J. M. (2007b) "El paratge arqueològic de Can Gambús 1 (Sabadell, Vallès Occ.)". A: *Tribuna d'Arqueologia 2006*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 2007, p. 85-109.
- ROIG, Jordi; COLL, J. M. (2008) *Memòria de la intervenció arqueològica al jaciment de la Plaça Major de Castellar del Vallès (Vallès Occ.), abril-desembre 2005. Volum I i II*. Memòria inèdita dipositada al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, Barcelona juny 2008.
- VALENTI, Mario (2004) *L'insediamento altomedievale nelle campagne toscane. Paesaggi, popolamento e villaggi tre VI e X secolo*, Biblioteca del Dipartimento di Archeologia e Storia delle Arti-Sezione Archeologica, Università di Siena, 10. All'Insegna del Giglio, Firenze 2004.
- VIGIL-ESCALERA GUIRADO, Alfonso (2000) "Cabañas de época visigoda: evidencias arqueológicas del sur de Madrid. Tipología, elementos de datación y discusión". *Archivo Español de Arqueología*, 73, núm. 181-182, p. 223-252.

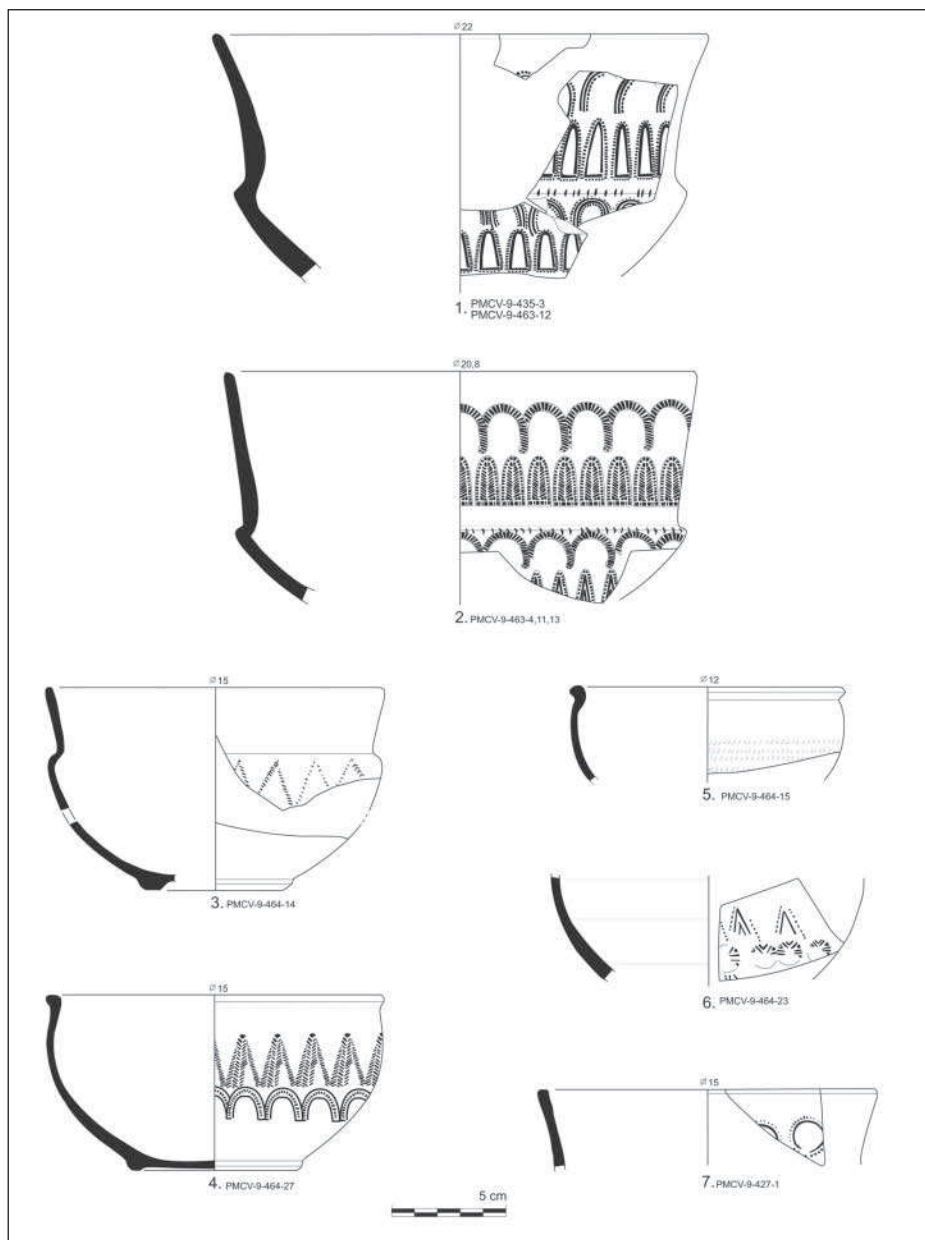

Figura 23. Vaixel·la de taula d'importació tipus DSP o imitacions amb decoració estampada documentada en els estrats de reblliment inferior (UE 427, 435, 463 i 464) del retall E9 (segle v). 1: bol gris Rigoir-18. 2: bol gris Rigoir-18C. 3: bol gris Rigoir-18. 4: bol gris Rigoir-6A. 5 i 6: bol gris Rigoir-6A. 7: bol taronja Rigoir-18

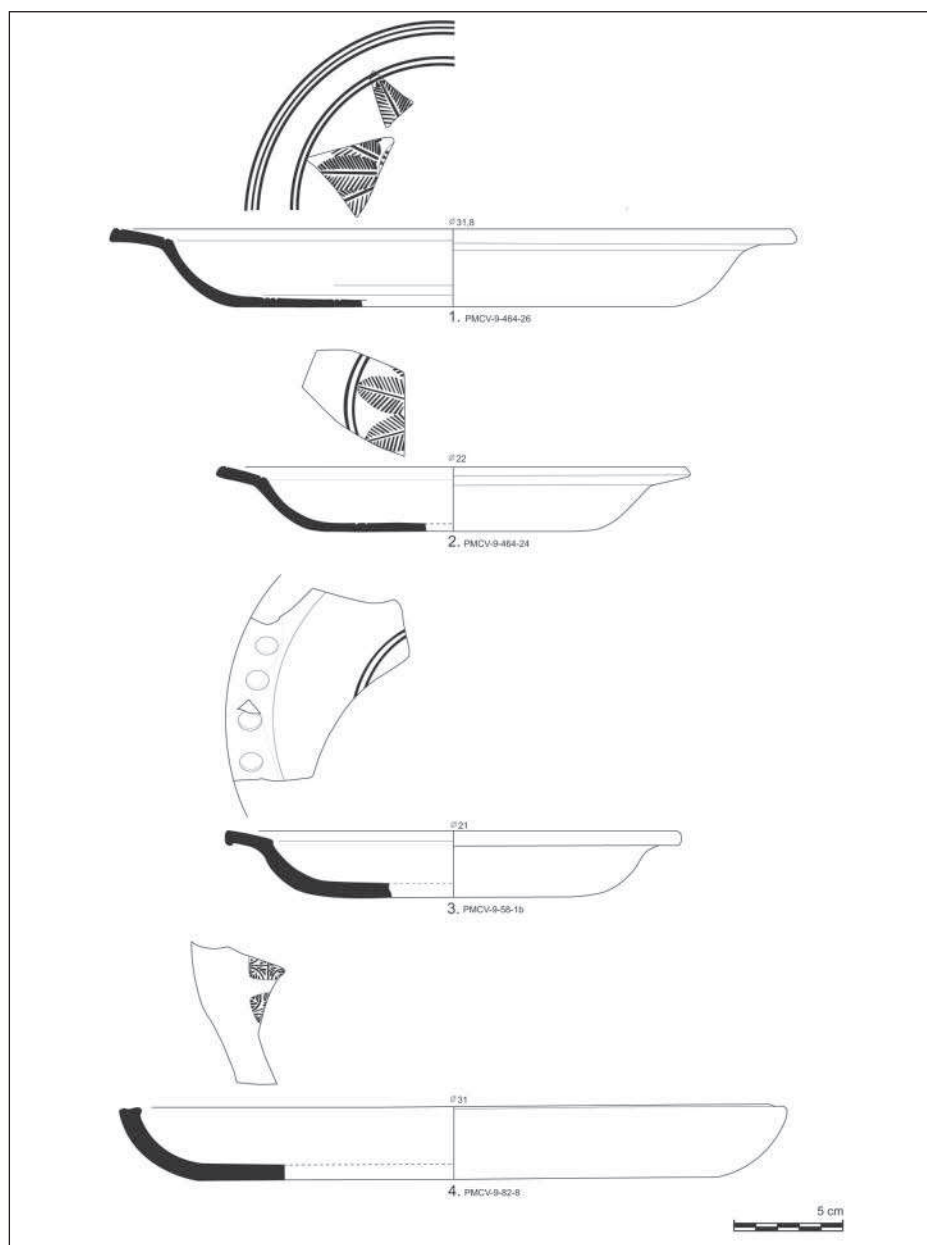

Figura 24. Vaixel·la de taula d'importació tipus DSP o imitacions amb decoració estampada documentada en els estrats de reblliment inferior (UE 58, 82 i 464) del retall E9 (segle v). 1 i 2: plat gris Rigoir-1. 3: plat taronja Rigoir-1. 4: plat taronja Rigoir-4

Figura 25. Bol de ceràmica grisa fina d'importació tipus DSP (Rigoir 18C - segle v) procedent dels estrats inferiors del gran retall E9

Figura 26. Llàntia de ceràmica grollera reduïda (LRCW) procedent dels nivells del segle vi del gran retall E9

Figura 27. Conjunt de fíbules de bronze del Baix Imperi localitzades als àmbits d'abocador del jaciment de la plaça Major de Castellar del Vallès